

Slovenski Tednik.

Politični in gospodarski list za kmetško ljudstvo.

Izhaja vsak petek.

List velja za celo leto 2 gl. 80 kr., za pol leta
1 gl. 40 kr. — Posamezni list velja 6 soldov.

Uredništvo in opravišтво lista je v „Národní tis-
karni“ v Tavčer-jevi hiši „Hotel Europa.“

Domače stvari.

— († Dr. Franc Bratkovič.) Iz Vidma pri Krškem nam je došel sledeči telegram: „Dr. Franc Bratkovič, advokat v Krškem, je denes (28. marca) ob pol desetih dopoldne na kozah umrl.“ — Ta nepričakovana novica je pretresljiva. Slovenska domovina je izgubila v pokojnem zvestega sina, narodne kulturne naprave in društva požrtvovalnega podpornika, krški narodnjaki svojega vodnika, njegova mlada družina ljubeznivega nepozabljivega glavarja, in mi prijatelji smo izgubili prijatelja čistega značaja in poštenjaškega srca.

— (Z Dunaja) se nam piše 21. marca: Kdo bode novi kranjski deželni predsednik? Imenujeta se tukaj dva gospoda, katera imata upanje do tega mesta priti: goriški deželni predsednik Rehbach in kranjski deželni glavar Kaltenegger. (Tukaj se imenuje tudi bukovinski baron Pino. Ur.) Upamo, da stvar ne ostane tako dolgo nedoločena, kakor imenovanje ljubljanskega škofa. Dozdani ljubljanski začasni škof g. Vidmar se je sicer po tukajšnjem papeževem nunciji obrnil do papeža, da bi kljub svoji odpovedbi ga zopet postavil za definitivnega škofa, a nuncij tega nij hotel storiti. V krogih pravne stranke si žele korarja Kosarja ali nadžupnika konjiškega Rozmana za ljubljanskega škofa, a v odlečilih krogih se dozda ta dva gospoda niti v pošteb jemala njista. (Bila bi tudi nesreča, ko bi bil izmed teh kdo imenovan. Ur.)

Te dni je minister Lasser na izrečeno željo povabil štajerske državne poslance,

da so v pričo ministrov Banhansa in Depretisa izrekli svoje želje zarad železnice Dunaj-Novi. Ministerstvo namerava državnemu zboru predložiti postavo, po kateri bi država pri zidanji te železnice pripomaga, pa samo za eden del, ali od Dunaja do Feringa, ali od Radgone do Feringa. Poslanci so vsi zahtevali, naj se začne zidanje od Dunaja do Feringa. Pri tej priložnosti sta poslanca dr. Vošnjak in dr. Foregger povdarjala važnost železnice skozi skalsko in savinsko dolino od Kuttelfelda do Celja ali še naprej do Zaporešča. Minister Banhans je obljubil, da hoče še to leto po vladnih inženjerjih dati preiskati dotične železniške črte, ter da bode v prihodnji sesiji državnemu zboru načrt te železnice predložil.

— (Z Rake) se nam piše: 15. sušca je bila občinska seja ali zborovanje, občinskih računov in predlogov pod predsestvom županovim. Naš vrli oskrbnik J. Krepek kot zastopnik tukajšnje graščine je predlagal, naj občina dovoli 50 gl. za novega zdravnika iz občinske blagajnice. Ta predlog je bil enoglasno sprejet. Sklenilo se je, da dobi zdravnik po smrti neke 70 let stare vdove za svoje življenje hišo z 4 sobami, lep vrt, vinograd s hlevom itd. Mora pa znati v pismu in besedi slovenski jezik. Dotlej se mu stanovanje hoče v tukajšnji lepi graščini po blagem gospodu graščaku brezplačno podeliti.

— (Iz Mozirja) se nam piše: Čitali smo uže večkrat v „Slov. Narodn“, da se potepajo tatovi po celi savinski dolini ter ne izbirajo blaga, nego odnesejo kar jim

v roke pride. — Tukajšnji žandarji so se vedno trudili da bi te potepuhe zasledili, a vse zastonj. Žandar Mauke je patroliral dne 21. t. m. in v Letušu je izvedel, da je pred enim dnevom bilo tele iz zaprtega hleva ukradeno tamkajšnjemu posestniku J. Kovniku. Po pridnem preiskavanju se mu je posrečilo tatu iztekniti, kateremu je ime Miklavž Kolenec in ki je iz zavora v Celji pobegnil. To lesico je uže vranski žandarmirski vodnik g. Ant. Hlavaček prijel, ko je baš kokoši krala in je imela uže 15 zaklanih v koši. Naj mirno v brlogi počiva! — Po praktični izpovedi tamošnjih otrok je žandar Mauke izvedel, da se okolo klati neke France Čukijati, tat prve vrste, cel večak v tej stroki ter je uže večkrat pokazal, da vaja stori mojstra, in da ta človek uže leto dni po savinski dolini krade ter se ga ljudje uže jako boje. Zasačil in uklenil ga je in v Mozirje pripeljal ter ga sodniji izročil. Sicer se ljudje jako pritožujejo, da jim vedno razno blago zmanjkuje in čuje se, da tatovom sedaj meso diši, kajti spravili so se na vole, krave, teleta in kuretnino.

— (Roparji.) Iz Medjimurja se nam piše, da se tamkaj zbira neka roparska družba in da preti velika nevarnost za okolico in sosedne kraje na slovenskem Štajerskem. V tem društvu so neki ljudje iz bližnje in dalnje Hrvatske, Ogerske in Štajerske in nekaj bivših pandurov. Čakovska gospodstva je nekaterim občinskim predstojništvom na Slovenskem o tej reči uže poročala.

— (Nesreča.) Pri kopanju nekega vodnjaka se je 20. t. m. v Rudniku zgodila nesreča. Delavec je kopal doli v vodnjaku in prst se je v čebru ven vlekla. Ko gre pa enkrat poln čeber od tal, se uže pri vrhu vrv odtrga in poln čeber pade na delavca spodej, da je vsega potlačil. Nesrečni mož bode težko ozdravel.

— (Mater božjo okrali.) Iz Gorice se nam piše: V nedeljo po noči so neznani tatovi ulomili skozi okno v frančiškansko cerkev na Kostanjevici pri Gorici; oropali so materi božji vso zlatnino: zlat „kordon“ od vratu odvili in zlate „uhane“ iz uh potegnili.

Politični razgled.

Notranje dežele.

Graški „Volksblatt“ daje razumeti, da avstrijski škofje kljubu zadnji vzajemni izjavi vendar med soboj žalibog niso edini. — Nič ne škodi.

Vnanje države.

Najnovejša poročila sè Španjskega potrjujejo zmage republikanske armade. Generala Loma in Primo Rivera sta prišla ranjena v Santander. Serranov prviadjutant poroča, da je armada vsa navdušena ter da trdno stoji na pridobljenih pozicijah. Pogumna maršira skozi sovražne šance.

Italijanski kralj je dobil k svojemu godu tudi adresu od tržaškega protiaustrijskega „Comitato Triestino“. Ko se mu je predložila, pa je mignil z rameni ter jo vrgel z besedo „sciocchezze“ (budalosti) v ogenj kamina, ki je zraven njegove mize. Kako pa italijanski listi te brezmiselne demonstracije sodijo, dokazuje najbolje istina, da je razun „Riforme“, lista na kant prišle radikalne leve italijanske zbornice pa nekaterih po petroleji smardečih republikanskih listov, katerim je budalasti comitato triestino ono adresu za objavljenje poslal, nijen resen časnik niti z eno samo besedo ne omenja. Dobro bi pač bilo, ko bi italijanski listi tem Tržačanom glavo malo oprali. Sicer pa nas ta slučaj uči, na kateri strani so v Italiji avstrijski prijatelji.

Pfeiferjev govor

(za nesrečno Dolenjce v državnem zboru 20. marca 1874.)

Čestita gospoda! Slavna vlada je s hvalevredno skrbnostjo posebno gledala na to, da bi se olajšalo pomanjkanje v posameznih delih države; pred vsem je kraljestvu dalmatinskemu, katero je slaba letina in nevihta hudo poškodovala, dala 150.000 gld. pomoči, ter je dalje obljubila okrajem Novomesto, Trebnje in Krško znesek 20.000 gold. brez zavezanja vrnitve. Nij dvomiti, da bode tudi slavni državni zbor važne uzroke te izredne pomoči zaradi izrednih dogodkov dovoljno cenil.

Slavni vladi izrekam v imenu ljudstva, katerega je nenavadni dogodek 19. julija preteklega leta tako nemilo zadel, zaodeljeno pomoč najsrčnejšo zahvalo. Vendar pa

še omenjam, da pomanjkanje o onih treh okrajih meji na obup, ker je veliko večje, kakor se je iz začetka mislilo.

Preveč bi dragega časa porabil, ko bi to strašno nevihto hotel natanko opisovati, zaradi česar le kratko omenim, da je kakor jajce debela toča veje in mladike z drevja zbijala, kožo lupila, in da je bila po njivah in po vinogradih več dni za čevelj na debelo ležala, da se je od dalječ videlo, kakor da je v sredi poletja sneg zapadel. Da, obrtniki sosednjega Novega mesta so točo celo v ledenice vozili.

Kozelce, v katerih je bilo uže nekaj žita nadetega, je podrl strašni vihar; žito je vihar ven zmetal, ter je, kakor še ne požeto po njivah do zrna izmlatil, sploh je vse pridelke uničil. Opustošenje vinogradov nema izgleda; na nekaterih krajih je zemljo s trtami vred vzelo, trte je zlomilo in treba bo vse vinograde na novo obsaditi. Razun stroškov za drage trte, za privažanje prsti in gnoja je še to, da vinogradi najmanj pet let ne bodo ničesa rodili. Njive pod gorami, kakor tudi travniki, so zasuti s kamenjem in peskom, tako da je več rodovitne zemlje za zmeraj izgubljene za obdelovanje. Nobeni stvari nesreča nij prizanesla. Da bi pa mera nesreče polna bila, je divji vihar strehe s hiš in z družih poslopij zmetal ter one kolikor mogel poškodoval.

Efektivna vrednost uničene žetve je delšni zvedeni komisar v soglasji z drugimi uradnimi izjavami cenil na 773.780 gl., med tem ko vsa škoda znaša nad dva milijona goldinarjev.

Kar se krajnega razširjanja tiče, je kránjsko zemljo vihar obiskal na površji kakih 4 $\frac{1}{2}$ štirijaških milj, in sicer v okraji Novomesto 1233 hiš z 6848 ljudmi, v trebanjskem okraji 396 hiš z 2228 ljudmi in v političnem okraji krškem 396 hiš z 2075 ljudmi, vkup torej 2124 hiš z 11.141 ljudmi, ako ne računam onih posestnikov, ki imajo v omenjenih krajih samo vinograde.

Uže od leta 1870, gospoda, je bilo na Kranjskem veliko slabih letin. Žita in druge hrane je bilo komaj za največjo potrebo, da

še zmanjkalo ga je. Tudi preteklo leto je bilo zaradi suše slabo; kajti, gospoda, med tem, ko se v drugih samo govori, da je suho, je na Kranjskem zaradi znane kakovosti tál, — kakor veste, se reke in potoki večkrat pod zemljo izgube in se kje drugje prikažejo — uže strašna suša, tako da se večkrat ži-vine nema kje napajati.

V očigled tega strašanskega poškodo-dovanja je kranjski deželni zbor, kakor tudi privatna dobrodelnost revo nesrečnežev le mimogrede olajšala. Mali posestniki so večji-del zadolženi, zelo ubožni in skoraj brez vsega potrebnega. Kdor more jarem volov svoj imenovati, je uže med premožnejšimi; tedaj nij misliti, da bi ti ljudje lahko kak kredit jemali. Še z delom spomladi si ne morejo ničesa prislužiti. Kajti naša zemljišča so v majhne dele razdeljena, ljudje svojih del, posebno v vinogradih večkrat ne morejo opraviti, in ker nimajo denarja, si tudi ne morejo delavcev najeti ter je plačati; torej je treba, da si drug družemu pomagajo, t. j., drug družemu delajo in pri tem drugega ne zaslužijo, kakor slabo jed.

V najvišji odločbi od 31. decem. 1864 je odločno pripoznano, da kranjska dežela preveč davka plačuje, in preteklo leto se je samo od naslova preobloženja davkov od-pisalo okoli 70.000 tisuč gold., iz česar se da sklepati, da je kranjska dežel v pretek-lili letih državni kasi veliko preveč plačevala in da ima tako rekoč pravico, da se na njo ozira.

Ker se delanje namenjene dolenjske že-leznice — katere važnost kot prometne ceste se nič manje ne priznava kot druge zveze z morjem — ker se to delanje dozda žalibog še nij začelo, po čemer bi ljudje lahko dela dobili, ne ostaja drugega, nego države pomoči prositi.

Ker je deželna vlada sama predlagala 100.000 gold., ker prava škoda znaša več nego 700.000 gld., bi se namenjenih 20.000 gld. vendar še lahko za 10.000 povišalo, da bi se veliki revščini bolje odpomoglo, in da bi se izpolnila plemenita želja našega vla-darja, ki jo je v cesarskem pismu od 8. fe-

bruarja t. l. izrazil „da naj se vse moči porabijo, da se ubogemu ljudstvu olajšanje podeli“. Jaz tedaj predlagam:

Visoka zbornica naj sklene:

Podpora za okraje Novomesto, Trebnje in za politični okraj Krško, ki znaša 20.000 gld., naj se za 10.000 gld. poviša, ter naj se pod naslov „politična uprava“ stavi 30.000 goldinarjev.

Dr. Schaffer podpira Pfeiferjev predlog; Giskra govori proti, tudi minister Lasser se ne poteza posebno za višji znesek, vendar sprejme večina zbornice Pfeiferjev predlog.

Govor slovenskega poslanca dr. Vošnjaka

v 42. seji drž. zbora 26. marca 1874, za slovenske srednje šole.

Dovoljujem si, sledečo resolucijo predlagati: „Visoka zbornica naj visoko vlado pozove, da na onih srednjih šolah, katere država vzdržuje v notranje-avstrijskih deželah v Primorji in v Trstu, one premembegledé učnega jezika naredi, katere so po drž. osnovnih postavah in po pravičnosti do slovenskega prebivalstva teh dežel potrebne.“

Da to resolucijo z razlogi podprem, opozorujem na mnoge nasvete in interpelacije, katere so stavili poslanci slovenske narodnosti v deželnih zborih v Gradci, v Ljubljani, v Gorici, v Trstu in v Celovci skoro v vsaki sesiji, gledé praktičnega izvedenja narodne ravnopravnosti na onih ozemljih, kjer Slovenci prebivajo. Vsi ti predlogi in vse te interpelacije pak so našle pri visoki vladi premalo ali celo nič uslišanja, dasiravno izvirajo iz mnogokrat izrečenih želj prebivalstva in dasiravno so tembolje opravičene, ker se na jasne besede člena 19. drž. osn. postav opirajo. Posebno na polji učnega jezika smo še zmirom na onem stališču, katerega se je ob svojem času zljubilo grofu Leonu Thunu poprijeti, po katerem so naše šole ne tolikanj izobraževališča, nego zavodi narodnega potujčevanja. Tudi sedanjí naučni minister hodi po tem razhojenem potu svojih pred-

nikov, da, on hodi še dalje in nam jemlje celo drobtine narodne ravnopravnosti, katere so nam njegovi predniki podelili v kakem trenutku dobrodušnosti.

Slovenski narod, s številom prebivalstva 1,200.000 duš, živi v kompaktni celoti od Mure in Drave tja do jadranskega morja, in od vzhodne meje južnega Tirola pa do ogersko-hrvatske meje. Na tem oblastji je samo v nekaterih mestih in trgih en del prebivalstva nemški ali nemškega jezika, v Gorici in v Primorji tudi italijanskega jezika zmožen. Večina prebivalstva pak, kakih 97%, je samo slovenskega jezika zmožna, ona si je svoje narodnosti zavedna ter si je kljub sto in stoletnim neugodnim, njeno duševno življenje zatirajočim razmeram vendar svojo narodno vlastitost ohranila.

Na tem ozemlju, kjer Slovenci prebivajo, je petnajst od države vzdrževanih srednjih učilišč, in sicer: osem višjih gimnazij, namreč v Mariboru, Celji, Celovci, v Ljubljani, v Novem mestu, v Trstu, Gorici in Kopru; dve realni gimnaziji, namreč v Beljaku in Kranji, in tudi deželna gimnazija v Ptuji dobiva od države na leto 3500 gl. podpore. Potem je v tem ozemlju še pet višjih realk, namreč: v Mariboru, v Celovci, v Ljubljani, v Trstu in Gorici. Na vseh teh srednjih šolah je učni jezik nemški ali italijanski. Slovenci pak, katerih je 1,200.000, nemajo niti ene srednje šole, na kateri bi učenci slovenske narodnosti — in teh je na onih učiliščih večina — poduk v svojem materinem jeziku uživati mogli.

Gospoda moja! kje je tukaj enaka pravica za vse? Ali bi bili mi Slovenci samo za to, da za državo bremena nosimo, dobičkov pravne države pa, katera vendar bi morala vse svoje narode z enako ljubeznijo objemati in katera osobito tu ima narodne pravice vsem v enaki meri dati, ne bi imeli?

In vendar se moramo baš mi Slovenci hvaliti, da smo vsak čas zvesto pri Avstriji in njeni svetli vladarski rodovini stali, da smo v vojni nevarnosti z veseljem svojo kri za domovino prelivali, in v mirnih časih teška državna bremena voljno nosili. In tudi

denes, kakor nekaj je slovanski rod pripravljen, za obstanek Avstrije vedno s krvjo in imenjem potegniti se, tolikanj iz podedovanega domoljuba, kakor v zavesti, da mu je baš mnogojezična ustavna Avstrija naj boljše poroštvo za ohranjenje in razvijanje njegove narodnosti.

Tembolje nas vedno zanemarjevanje naših opravičenih narodnih terjatev boli, ker se nam s tem pomočki do omike in razvoja odtegujejo.

A ne samo iz razlogov narodne ravnopravnosti moramo to terjati, mnogo bolje zato govori še pedagogična potreba, da se slovenski učni jezik na srednjih šolah uvede.

Učenec slovenske narodnosti se pač nauči po nekaterih srednjih šolah nekoliko nemškega; pa ker doma samo slovenski govori in ker tudi ljudska šola gotovo ima višje namene, nego da bi učencem samo fraze in besede v nerazumljivem jeziku v glavo vtepala, tako stopi učenec slovenske narodnosti v prvi razred srednje šole skoraj brez vsega znanja slovenskega jezika, in vendar je takoj prisiljen vse učne predmete v tem jeziku poslušati. Zdaj pa si mislite, gospoda moja, žalostni položaj takega, učnega jezika nezmožnega učenca in lahko izpoznate škodo, katera iz tega izvira, za duševno razvijanje učenčev.

Več izvrstnih pedagogov, ki so kot profesorji v srednjih šolah v slovenskih krajih delovati priliko imeli, kateri so si tedaj kot pedagogi dovolj praktičnih izkustev pridobiti mogli, je že 1870. leta g. naučnemu ministru, kateri tudi zdaj to mesto zavzema, spomenico izročilo, in je z živimi barvami slabo stanje opisovalo, katero se ima kot nasledek takih nenaravnih odnošajev za učence slovenske narodnosti smatrati: „Nerazumljenje predavane stvari“, tako govori ona spomenica, „jako težko zavira duševno moč učencev. Kako more učenec samostalne razsodbe in sklepe iz česa delati, čemur niti premise razumel nij, baš zavoljo pomanjkanja jezikovega razumljenja. Dečku se naenkrat odteguje živo-zdrava atmosfera njegove mladosti in za prvi sladki življenjski

sanj se mu zamenja obilica praznih, njemu nerazumljivih besedij, katere se ne morejo v njegovi duši na nič navezati. Dečko se na prvo stopinjo duševnega razvoja nazaj postavi; on mora, presajen v drug jezikov in mislilenski svet, v drugič potročiti se. Zato se hlapčevsko obeša na črko učne knjige in ne razumeva ustno danih pojasnjevanj učiteljevih. Zato je toliko brezmiselnega učenja na pamet, zato se mori in duši vsako svobodno, samostalno in zavedno preiskavanje. Iz teh odnošajev se mora prav malo in samo najboljše duševno obdarovanih učencev osvoboditi in to stoprv po mnogo letih.“

Ali nij po tem od strokovnjakov narejenem popisovanju s pedagogičnega stališča zavržljivo, da, za učence slovenske narodnosti kruto, da se jim odteguje edino mogoče omikanje v njihovim materinem jeziku?

Med tem pa ko govorim za vpeljanje slovenskega učnega jezika v srednjih šolah, mi nikakor nij v misli, da bi se nemški jezik iz njih izrinil in da bi se naši učeči se mladini vzelo sredstvo, naučiti se v srednji šoli popolnem nemškega jezika.

Mi Slovenci ne le da vedno živahno občujemo z nemškimi sosedi, tudi nemška svetovna literatura je, iz katere smo dozda in bomo bržkone še dolgo zajemali splošno omiko. Iz tega razloga se nam ne zdi le koristno, nego nepogojno potrebno, da se naša mladina v srednji šoli nemškega jezika nauči. K temu pa nij treba naglega, vsa pedagogična načela prevračajočega prehoda od slovanske ljudske šole k čisto nemški ali italijanski srednji šoli, k temu nij treba izrivanja slovenskega jezika iz srednje šole, nasproti — le na podlogi popolnega znanja materinega jezika se da tuj jezik dobro naučiti.

Od kod, gospoda moja, morejo, ako se slovenski jezik tako odriva, naši olikani stanovni, advokati, notarji, zdravniki, uradniki, duhovniki itd. imeti ono znanje slovenskega jezika, ki jim je pri občevanju z narodom tako potrebno? Od kod hočejo zajemati ljubezen do svojega naroda, kje morejo razumeti njegove potrebe, kje morejo imeti oni

čut skupnosti sè svojim ljudstvom, ki je tako potreben za ugodno razvijanje narodnih in splošnih razmer?

Najmanjše tedaj, kar moremo terjati, je vpeljanje slovenskega jezika kot učnega, in sicer najprvo v spodnjih razredih onih srednjih šol, v katerih imajo učenci slovenske narodnosti večino. Ko bi na posameznih učiliščih tikoma tega imela pomišljanja biti, bi se lahko ustanovile paralelke sè slovenskim učnim jezikom. Razumeje se samo ob sebi, da bi se tudi v teh spodnjih razredih nemškemu jeziku moralo dati toliko ur, da bi se ga učenci do vstopa v višje razrede lahko popolnem naučili.

Naj se mi ne očita, da nemamo knjig ali učnih moči, kakor je to rada storila vlada ob svojem času, ko je odgovarjala na različne dotične interpelacije.

Kar se tiče učnih sredstev, jih deloma uže imamo, kar jih pa manjka, so uže v rokopisu dovršena, in tudi od slavnega naučnega ministerstva potrjena, da tiskanje nema nobene ovire, in sicer tem manje, ker je kranjski deželni zbor dovolil svoto 10.000 gold. za izdajo učnih knjig v slovenskem jeziku. Ako pa tudi nij vseh učnih sredstev za srednje šole v slovenskem jeziku, so pa v srbsko-hrvatskem za gimnazije in realke v Dalmaciji pa trojedinem kraljestvu. Ker si pa sta slovenski in srbsko-hrvatski jezik tako blizu v rodu, da vsakdo, kdor je enega teh dveh jezikov zmožen, tudi drugega razumeje, bi se za nekatere predmete brez ovinkov lahko v srbsko-hrvatskem jeziku tiskane knjige v slovenskih srednjih šolah rabile.

Tudi zmožnih učnih moči nam ne manjka za slovenske srednje šole. Trebalo bi le gledé tega naredbe slavnega učnega ministerstva, da bi se nam dale končno tako zaželene srednje šole.

Gospoda moja! Ne preslišite v tej visoki hiši naših opravičenih želj, in obznanite s sprejetjem od mene predlagane resolucije svojo voljo, da vam je zares do tega, da izvedete principe svobode in enakopravnosti za vse povesodi v Avstriji.

Drugi govor dr. Vošnjakov za slovenske srednje šole

(v državnem zboru 28. marca.)

„Kolikor sem izvedel, predlaga budgetni odsek, mojo resolucijo (glej prvi govor Ur.) nemar pustiti ter na dnevni red preiti. To me sili kljubu pozni uri, da govorim še nekatere besede, ker bi se mi zdelo, da se ne strinja niti z mojo vestjo niti z mišljenjem mojih volilcev, da bi tam molčal, kjer se o tako važni stvari sklepa.

Živahno pritrevanje, s katerim so pozdravljali včeraj gospodje od leve strani te slavne zbornice besedam nekega gospoda govornika, poslanca za Trebnje na Kranjskem, pokazalo mi je, kakovim nazorom se gospodje v narodnih vprašanjih uklanjajo. To osorno odbitje mojega predloga, ki je budgetni odsek predlaga, bi pa zares lahko zval migljaj s kolom, ki kaže, česa ima od vaše strani pričakovati ne-nemško prebivalstvo, osobito slovansko.

Budgetni odsek predlaga, naj se preko moje resolucije preide k dnevnemu redu. Gospoda moja! Kaj pa terja moja resolucija? Ali je v njej zares kaj nezakonitega izrečenega, da naj se ima kar meni nič tebi nič preiti preko nje k dnevnemu redu? Nasprotno, ona je med najpohlevnejšimi mejami, ona zahteva le to, kar vsakemu avstrijskemu rodu pristuje po naravnem pravu in kar se mu zagotavlja po državnih osnovnih postavah.

Če tedaj budgetni odsek predlaga prehod k dnevnemu redu preko moje resolucije, predlaga s tem ob enem, naj se preide k dnevnemu redu preko državnih osnovnih postav (oho! na levi — prav res! na desni) in naj se preide k dnevnemu redu preko onih pravičnih obzirov, katere bi vi, gospoda moja, morali imeti proti slovanskim narodom v Avstriji!

Pač sem slišal včeraj iz ust gospoda trebanjskega poslanca prav čudne besede o 19. članu državnih osnovnih postav. Toda jaz mislim, da niti visoka zbornica, niti

slavna vlada ne pritrjuje njegovim izrekom. Gospod poslanec iz Trebnjega se je namreč izpodtikal nad tem, da se mi zopet sklicujemo na ta član osnovne postave, češ, da se 19. član ne sme po svojih besedah tolmačiti — bog ne zadeni! — razumeti se mora po svojem duhu. Duh pak, ki ga je ta gospod poslanec v 19. član državne osnovne postave položil, je po svojem znanem načinu razvijal.

Po njegovi misli bi se moral čl. 19. drž. osn. postav tako-le glasiti: „Vsi narode v Avstriji imajo enako pravico, in vsak narod ima neovrgljivo pravico, da čuva ter goji nemško narodnost in nemški jezik“. (Veselost.)

„V deželah, kjer več narodov prebiva, morajo javna učilišča tako uravnana biti, da po vsej sili vsak izmed teh narodov potrebna sredstva za omiko v nemškem jeziku dobo. (Veselost.)

Toda, gospoda moja, stvar je preveč resna, da bi se o njej šalili. Govorjenje je le o vprašanji: Ali velja postava, katero ste ob svojem času obe hiši državnega zbora sklenili in katero je nj. Veličestvo s svojimi podpisom potrdil, za vsakega v Avstriji, od najnižjega do najvišjega, i ako sedi na ministrski klopi, ali je pa takorekoč le svitla stvarca, da bi se narodi z lepimi frazami slepili? (Levica nasprotuje.) Meni se vsaj zdi, da je vsaka postava, naj bo komu po godi ali ne, da je le potrjena in da je v dejanji, za vsakega nas veljavna, in da se mora ozirati le na jasne besede postave, ne pa na kakoršno si bodi tolmačenje, ki je kdo v to postavo polaga.

Jasne besede te postave pa so porok, da dobi vsak narod potrebna sredstva za narodni razvoj, in dokler nam vlada teh sredstev ne da, tako dolgo po mojih mislih baš proti postavam dela, prelamlja ustavo, katero nam vedno kaže kot šibolet, ki je za vse avstrijske narode ustvarjen, in kateri ima vse osrečiti.

Mogoče, da vam čl. 19. državnih osnovnih postav uže nij po godu (levica in cen-

trum nasprotujeta), in da uže na to mislite, da bi ta član izbrisali. (Levica in centrum živahno nasprotujeta). No, vi imate večino, vi to lahko storite, vi član lahko izbrišete (klici na levi in v centru: o ne!), toda le na postavnem potu, le po sklepu državnega zbora in posled potrjenja njegovega Veličestva ta član lahko odpravite! Zdaj pa ta zakon še obstoji in mi se bomo vedno nanj sklicevali, da dosežemo svoje pravice.

Še na eden ugovor gospoda trebanjskega poslanca mi je odgovoriti.

Med mnogo ugovori, katere je on navel proti mojim trditvam, celo proti trditvam, ki jih nijsem izgovoril, kakor n. pr. da hočem nemški jezik iz vseh srednjih šol pregnati, med tem, ko sem vedno naglašal, da je dobro, da se naša učeča se mladina nemškega jezika popolnem nauči — med temi ugovori je tudi kazanje na spodnjo gimnazijo v Kranji, katera se je pod prejšnjim ministerstvom v slovensko spremenila, in katera je v času svojega obstanka pokazala, da onih pogojev ne izpolnjuje, kateri se narejajo učiliščem. Te trditve trebanjskega poslanca moram popolno neresnične imenovati. Vprvič moram povedati, da na gimnaziji v Kranji nij slovenski jezik izključljivo učni jezik, nego da se nekateri predmeti tudi v nemškem jeziku predavajo. Vdrugič pa so bili uspehi te nižje gimnazije popolnem povoljni, in tako je ob svojem času tudi direkcija onega nižjega gimnazija ministerstvu poročala. Pozneje, ko je sedanja vlada krmilo dobila v roke, je direkcija baje drugače poročila. No, gospoda moja, vi sami prav dobro veste, kako se imajo ceniti poročila, ki jih nižji uradi višjim delajo, ker nižji uradi večidel vedo, kak veter piha v višjih krogih in po tem vetru sučejo svoje plašče. Ravno tako neresnična je tretja trditev gospoda poslanca iz Trebnjega, da kmetje Kranjske okolice svoje otroke v Ljubljano pošiljajo, ne pa v nižjo gimnazijo v Kranj, češ za to ne, ker je slovenska.

(Konec prih.)

Gospodarske stvari.

Našim gôrnikom.

(Piše Blaže Pernišek.)

(Dalje.)

Danes teden smo glede kakošnosti slavili kralja rizleca. Danes pa mi je misel, da seznanjam častite čitatelje s prvim ministrom onega kralja, ker daje za njim najboljšo kapljico.

Traminec

se piše ta najvišja oseba za kraljem.

To trto so Francozi in Nemci dobili baje iz Tramina na Tirolskem.

Tudi to plemo rodi grozdje s trdimi taškami. Grozd je zažet in jagode niso jako sočnate.

Tako odličnega duha sicer nema, kakor renski rizlec, a vendar se izvstno ponaša ž njim. Traminčev boket je tudi posebno priljubljena cvetica. On ne slovi le zastran svojega aroma (zelo prijetnega okusa), nego tudi zaradi posebne ognjenosti, moči in maščobe.

Traminec je glede tal, v katerih raste, mnogo svojeglavniši, nego rizlec. Zemlja mu mora biti gorka, ne prelahka. Traminu je prav po godu taka zemlja, katera rada razzeba (na pr. lator) in je rahla. Mokrote kar ne sme nič biti v globočini pod živaki. Tudi v pesku se vrlo vede, le gnoja več treba ondi za-nj, da nadomestaje tvarino, katere pesek nema. V takej rizlečevjej zemlji bi se najbolje ponašal, katera bi bila za rizlec malo prerodovitna.

Traminec čestokrat prav bogato rodi, večkrat pa je kar prazna trta v jeseni. Njemu se sme nalagati s španoni, na reznike naj se ne obrezuje. Trta ne sme biti visoka.

On tudi tako pozno zeleni, kakor rizlec. Zato pa tudi ne pozeba lahko pomladi, toda zimskim mrazovom se baš ta trta precēj težko brani, suše se nič ne boji. Torej le v zavetje od vode na suho ž njim!

Traminec hitro zori. On ne gnije rad tudi ne, če je mokro vreme. Zato pa sme biti na trti do novembra. V cvetji je precēj trden.

Imamo pa rudeče in belo traminčeve plemo. Rudeči traminec je rodovit, beli pa prav rodovit, in je malo pozneje zreli. Traminec daje sloveče stanovitno izvrstno vino, ki je pa kmalu godno. To vino ima malo kisline, veliko alkohola in sploh vse izvrstne lastnosti. Bil bi torej, kakor rizlec, izvrstna zabela za druga vina.

Izdatelj in za uredništvo odgovoren Ivan Semen.

Da bile brže Slovenci spoznali njegovo izvrstnost. O kako zelo ugodni kraji so po Dolenskem za to trtno plemo! Pa kaj vse to pomaga, ker tam popolnem manjka zato zmožnih narodnih učiteljev, duhovniku se pa nobenemu ne zdi vredno predavati kmetom teh zlatih nauk, (ker zastoj tako ničesa ne storé. Ur.)

(Dalje prih.)

Tržna poročila.

Z Dunaja 28. marca. Zopet ta teden je bil slab, kar se sejma tiče. Pšenice se je komaj 25.000 vaganov prodalo, pa so še cene za 10 kr. proti preteklemu tednu pale. Bila je po 7 gld. 20 do 8 gld. 40 kr. Rež je v vseh sortah za 10 kr. pala. Bila je najslabša po 4 gld. 90 kr., najboljša po 5 gld. 40 kr. Ječmena se je precej ponujalo, a kupci ga niso potrebovali, in zato je za 10 kr. padel. Prodali so ga 20.000 vaganov po 4 gl. 20 kr. do 5 gl. 20 kr. Koruza se je za največjo potrebo kupila po cenah preteklega tedna, in sicer 3000 centov po 4 gl. 80 — 90 kr.

Iz Budapešte 28. marca. Ta teden je bil sejm zopet slab, ker malini niso hoteli kupovati. Pripeljalo se je pa žita še precej. Ker je bilo malo kupcev, se je pšenice komaj 50.000 centov prodalo. To je malo, ako se pomisli, da se je včasih trikrat, celo štirikrat toliko prodá. Tudi rež je imela mlačen sejm. Prodali so je 4.500 vaganov, pa še ta je za 10 do 15 kr. pala. Ječmena se je lepega prav malo prodajalo. Padel je ta kakor tudi slabi za 15 do 20 kr. Prodalo se ga je 10.000 vaganov. Koruze se je prodalo 10.000 centov za 5 kr. ceneje. Ovsá se je 100.000 vaganov prodalo, kakor po navadi. Proso je bilo po 5 gld. 25 kr. Pšeno po 8 gld. 50 kr. Beli fižol po 4 gld. 50 kr. do 5 gld. 25 kr. colni cent.

Tržne cene.

V Ljubljani 1. aprila 1874.

Pšenica 7 gl. 10 kr.; — rež 5 gl. — kr.; — ječmen 4 gld. 30 kr.; — oves 2 gl. 60 kr.; — ajda 4 gl. 80 kr.; — prosó 4 gl. 80 kr.; — koruza 5 gl. 20 kr.; — krompir 3 gl. 30 kr.; — fižol 6 gl. 60 kr.; — masla funt — gl. 55 kr.; — mast — gl. 42 kr.; — špeh frišen — gl. 38 kr.; — špeh povojen — gl. 42 kr.; — jajce po 1²/₃ kr.; — mleka bokal 10 kr.; — govedine funt 28 kr.; — teletine funt 28 kr.; — svinjsko meso, funt 34 kr.; — sena cent 1 gld. 10 kr.; — slamo cent — gl. 75 kr.; — drva trda 7 gld. 50 kr.; — mehka 5 gl. 20 kr.

Loterijske srečke:

V Trstu: 29. marca. 24. 5. 69. 54. 86.

Tisk „Narodne tiskarne“ v Ljubljani.